

Проблеми захисту прав іноземних інвесторів в Україні

Могильна Н.О.

асистент кафедри економічної теорії Сумського державного університету

Омельяненко В.А.

студент факультету економіки та менеджменту Сумського державного університету

Під час переходу до системи ринкових відносин в Україні склалася непроста політична та економічна ситуація, за якої нагальною потребою економіки стає залучення іноземних інвестицій. Залучення іноземних інвестицій впродовж багатьох років є пріоритетним напрямом розвитку економіки України, який в умовах економічної кризи потребує особливої уваги з боку держави.

Натомість в Україні фіксується відтік іноземних інвестицій. І причина криється не лише в економічній кризі, а й у неналежній увазі держави до забезпечення закріплених у законодавстві гарантій для іноземних інвесторів (згідно з опитуваннями недосконале законодавство є другим фактором після політичної нестабільності, що заважає інвестуванню з-за кордону)[4].

Однією з найважливіших складових сприятливого інвестиційного клімату є правовий режим прямого іноземного інвестування, для якого властивою є відповідність міжнародним стандартам, забезпечення реального механізму захисту прав іноземних інвесторів, їхнього майна, наявність ефективної системи державних гарантій, стабільність і прозорість інвестиційного законодавства.

В Україні прийнято цілу низку законодавчих актів, що регулюють іноземні інвестиції. Серед них закони "Про зовнішньоекономічну діяльність", "Про інвестиційну діяльність", "Про підприємництво", "Про оподаткування прибутку підприємств", "Про Державну програму заохочення іноземних інвестицій", "Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон", "Про захист іноземних інвестицій в Україні". Основним нормативним документом у сфері іноземного інвестування в Україні є Закон України "Про режим іноземного інвестування" від 19 березня 1996 р. Його прийняття означало нову модифікацію підходів до надання пільг; встановлення національного ре-

жиму інвестиційної та іншої господарської діяльності, за винятками, передбаченими законодавством України та її міжнародними угодами. Досягненням Закону є те, що іноземного інвестора поставлено у рівні умови з вітчизняним. Важливим елементом системи регулювання іноземних інвестицій є державно-правові гарантії захисту іноземних інвестицій, що встановлені в Законі наступним чином:

1. Гарантії у разі зміни законодавства: якщо будуть змінюватися гарантії захисту іноземних інвестицій, то протягом десяти років з дня набрання чинності таким законодавством на вимогу іноземного інвестора застосовуються державні гарантії захисту іноземних інвестицій.
2. Гарантії щодо примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів та їх посадових осіб, що означає, що іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.
3. Компенсація і відшкодування збитків іноземним інвесторам, яка полягає в тому, що іноземні інвестори мають право на відшкодування збитків, включаючи упущену вигоду і моральну шкоду, завданих їм внаслідок дій, бездіяльності або неналежного виконання державними органами України передбачених законодавством обов'язків щодо іноземного інвестора.
4. Гарантії в разі припинення інвестиційної діяльності: іноземний інвестор має право на повернення не пізніше шести місяців з дня припинення діяльності своїх інвестицій у натуральній формі або у валюті інвестування в сумі фактичного внеску без сплати мита.
5. Гарантії переказу прибутків, доходів та інших коштів, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій, що означає, що іноземним інвесторам після сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів гарантується безперешкодний і негайний переказ за кордон їх прибутків, одержаних законно внаслідок здійснення іноземних інвестицій [1].

Встановлення умов здійснення і гарантій захисту прав іноземних інвесторів, безумовно, є позитивом, однак через відсутність дієвих законодавчих механізмів їх реалізації права і гарантії інвесторів здебільшого залишаються декла-

раціями. Європейська Бізнес Асоціація у своєму щорічному звіті назвала серед найбільших перешкод для інвестування проблеми із поверненням податку на додану вартість, відсутність хеджування валютних ризиків (що є нормою у європейських країнах) та проблеми, пов'язані із розрахунком обґрунтування роялті. Однак, на нашу думку, глобальною проблемою, яка супроводжує всі кроки по залученню інвестицій, є непослідовна політика, відповідно до якої інвестору спочатку надаються пільги і гарантується захист його інвестицій, а через декілька років всі пільги скасовуються, а самі інвестиції стають заручниками нововведень у податковій чи регуляторній політиці. Показовою в цьому сенсі є історія про скасування спеціальних економічних зон у 2005 році, яка чітко окреслює непослідовність уряду у сфері залучення інвестицій, сумнозвісну приватизацію Одеського припортового заводу, гучні справи реприватизації і т.д.[3].

До напрямів удосконалення регулювання іноземного інвестування в Україні можна віднести наступні аспекти:

- спрощення реєстраційних, ліцензійних, сертифікаційних, митних та інших процедур, зниження бюрократизації економічної діяльності. Враховуючи кризову ситуацію та дефіцит ресурсів терміново прийняти поправки до положень НБУ, Державної комісії по цінних паперах інших державних органів про скорочення термінів розгляду документів про реєстрацію іноземних інвестицій (зокрема, прямих позик та збільшення капіталу акціонерних товариств);
- забезпечення захисту інтересів та прав інвестора у судах, підвищення ефективності судової системи, створення системи контролю за ухваленням судами відверто не правових та рейдерських рішень;
- усунення корупційної складової у дозвільній системі;
- зменшення кількості податків та спрощення їх адміністрування: розв'язання питання податку на додану вартість; регламентація взаємовідносин між державою і платниками податків; стабільність податкової системи протягом фінансового року, її простота і доступність; відповідальність за ігнорування податкового законодавства; істотне спрощення процедури збирання податків; посилення стимулювання капіталовкладень, інвестиційної та інноваційної діяльності; ре-

формування амортизаційної політики; підвищення ролі майнового і земельного оподаткування та ресурсних платежів; реформування системи розподілу доходів; скорочення пільг[3].

- лібералізація ринку землі, визначення чітких і простих процедур її викупу та оренди для провадження господарської діяльності

- подальше вдосконалення системи корпоративного управління, розробка скоординованої державної політики у сфері державних запозичень, приватизації державних підприємств та її реалізації, вдосконалення процедури банкрутства, реформування амортизаційної системи [4].

Якщо раніше, 2-3 роки тому, на піку світового попиту та за наявності надлишку дешевого позичкового капіталу, іноземні інвестори мали високу схильність до ризику та йшли в Україну навіть за наявних умов, то вже з 2010 року про зростаючий потік інвестицій за поточного стану справ країні доведеться забути. Кожному іноземному інвестору тепер важливо знати, що держава, в економіку якої він вкладає свої кошти, здатна забезпечити достатній механізм здійснення інвестування та гарантувати належний захист його прав.

Список використаних джерел

1. Про режим іноземного інвестування [Текст]: закон [прийнятий Верховною Радою України 19 березня 1996 р.] // ВВР. - 1996. - № 19. - С. 80.
2. Заярна, Н.М., Крента, І.Д. Шляхи та напрями активізації залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України [Текст]/ Н.М. Заярна, І.Д. Крента // Науковий вісник. – 2007. – Вип. 17.2. – С.160 – 165.
3. Особливості інвестування в Україну [Електронний ресурс] // Правовий тиждень. – 2009. – №32. – Режим доступу: <http://www.legalweekly.com.ua/article/?uid=1316>. - Назва з екрану.
4. Феськів, І.М. Іноземні інвестиції в Україні: чи готова Україна до боротьби за інвестиції у нових економічних умовах? [Електронний ресурс]/ І.М. Феськів // Режим доступу: <http://www.kredobank.com.ua/news/8465.html>. - Назва з екрану.